20/04/2021

Владика Теодосије: Свакодневна кршења људских и верских права српског народа на Косову и Метохији

Поводом одлуке угледне европске невладине организације за културну баштину EUROPA NOSTRA од 8. априла 2021. да уврсти манастир Високи Дечани, поред неколико других културно-историјских објеката у Италији, Аустрији, Северној Македонији, Хрватској и Грчкој у овогодишњу листу седам најугроженијих споменика културе у Европи, већ данима смо сведоци организоване кампање коју спроводе косовске институције, албанске организације цивилног друштва на Косову (међу којима су неке од раније познате по екстремном национализму) и део медија. Циљ ове кампање јесте да се EUROPA NOSTRA прикаже као организација коју су наводно инструментализовали Влада Републике Србије и Српска Православна Црква чиме се додатно још више угрожавају светиње наше Цркве на Косову и Метохији, посебно манастир Високи Дечани.

Најпре се 18. марта 2021. појавило писмо упућено организацији EUROPA NOSTRA од стране садашњих водећих личности косовских институција (Албина Куртија и Вјосе Османи), које је у јавност пустио нови министар културе Хајрула Чеку. Потом је у суботу, 16. априла уследило и јавно писмо 40 албанских организација цивилног друштва на Косову, које оштро критикују одлуку организације EUROPA NOSTRA, износећи оптужбе да уписивање манастира Високи Дечани на европску листу седам најугроженијих споменика културног наслеђа ствара „лажан одраз стварности на Косову“ и да подаци о

номинацији „углавном потичу из извештаја српских институција“. Ове организације тврде да су „већ препознате универзалне вредности објеката које је УНЕСКО ставио на Светску листу културне баштине“, а да притом ниједном речју не помињу да су сва четири наша споменика УНЕСКО још од 2006. године на листи „Светске баштине УНЕСКО у опасности“ и да је манастир Дечани и даље под војном заштитом КФОР-а због реалних безбедносних ризика. Као Епископ рашко-призренски и дугогодишњи игуман манастира Високи Дечани (од 1992 до 2011.) осећам потребу да се јавно огласим и изразим најдубљу забринутост, јер се вишегодишња кампања скрнављења и уништавања српске православне културне баштине на Косову и Метохији сада наставља агресивним институционалним и политичким притиском косовских институција, као и негативном медијском кампањом против наше Цркве, а посебно манастира Високи Дечани.

Манастир Високи Дечани, као један од најважнијих споменика УНЕСКО у овом делу Европе, Europa Nostra сврстала је ове године међу седам најугроженијих споменика културе, пре свега имајући у виду да га је као угроженог препознао сам УНЕСКО. Циљ ове одлуке није политички мотивисан (јер су међу објектима и споменици из више европских земаља) већ искрена намера да се подстакне боља заштита и толерантнији однос према овом значајном споменику и светињи Српске Православне Цркве. Уосталом, културна баштина треба да зближава, а не раздваја људе. Манастир Високи Дечани ипак је 21. годину под јаком заштитом међународних снага КФОР-а, посебно италијанског контингента, који непрекинуто сво ово време чува овај манастир. Високи Дечани су тренутно једини верски објекат на Косову и Метохији под заштитом КФОР-а, али и једини верски објекат и споменик УНЕСКО у Европи под оваквом војном заштитом. А то засигурно није без разлога, о чему сведоче следеће чињенице:

1. Први оружани напади албанских екстремиста блиских ОВК почели су одмах након завршетка рата и доласка међународних мировних снага. У фебруару и јуну месецу 2000. године на манастир Високи Дечани је испаљено неколико минобацачких граната. Након напада присуство снага КФОР-а је појачано, тако да су манастир једно време обезбеђивала и оклопна возила, а монаси годинама путовали под војном пратњом. То није била заштита од мирних суседа, већ од екстремистичких наоружаних група косовских Албанаца, које су тих месеци уништиле или тешко оштетиле 107 српских православних цркава (што је детаљно документовано фото-архивом), прогонећи истовремено српски народ, иако је оружани сукоб био завршен.

2. У „Мартовском погрому“ (17-18. марта 2004. године), када су само за два дана косовски албански екстремисти брутално уништили или тешко оштетили још 35 светиња Српске Православне Цркве широм Косова и Метохије, у ноћи 17. марта на манастир Високи Дечани испаљено је 8 минобацачких граната. Истрагу је спровео и документовао италијански КФОР. Наредног дана око 400 косовских Албанаца окупило се у граду Дечани са намером да оружано нападну манастир, али су у последњем тренутку спречени, пре свега захваљујући посредовању бројних међународних званичника и нарочито тадашњег команданта Јужног крила НАТО снага, америчког Адмирала Џонсона, који нам је лично пренео шта је све те ноћи учинио да би спречио напад на манастир. Након овог напада КФОР је опет појачао присуство и организовао неколико контролних пунктова. Спровођене су редовне вежбе КФОР-а у циљу реаговања у случају нових напада. Како би се манастир додатно заштитио 2004. године Дечани су уврштени у листу споменика светске културне баштине УНЕСКО. Након две године на листу су додати и манастири Пећка Патријаршија, Грачаница, као и храм Богородице Љевишке у Призрену, а 2006. године УНЕСКО ставља сва четири поменута споменика тј. све четири светиње Српске Православне Цркве на Косову и Метохији на листу Светске културне баштине у опасности, на којој се и данас после 15 година налазе. Иначе, садашњи председник САД, а тада сенатор Џо Бајден 9. марта 2005. године је у Сенату говорио о угрожености манастира Дечани (о чему постоји сачувани транскрипт), али и о томе како су дечански монаси пружили уточиште избеглицама за време рата без обзира на етничку припадност, о чему су у више наврата током и након сукоба извештавали угледи западни медији. Г. Бајден је иначе два пута посетио манастир Високи Дечани. Једном као 2005. године, а други пут као потпредседник САД 2009. године, када је посебно нагласио позитивну улогу манастира у време сукоба 1999. год.

3. Дана 30. марта 2007. године на манастир Високи Дечани испаљена је граната из зоље са оближњег брда. На сву срећу, граната је погодила средњовековни зид манастира, али не и цркву, која је циљана. Непосредно након напада генерални секретар УНЕСКО Коићиро Мацура (Koichiro Matsuura) 6. априла 2007. године осудио је у писаној изјави у име УНЕСКО напад на овај споменик светске културне баштине. Иако је одмах након напада удружење ратних ветерана ОВК у Дечанима, са локалним албанским медијима, оптужило Србе, па чак и сам манастир за оркестрацију овог напада, након полицијске истраге ухапшен је локални Албанац Јетон Муљај (Jeton Mulaj), кога је суд у Пећи 25. фебруара 2009. године осудио на три и по године

затвора због напада на манастир.

4. Следећи инцидент се догодио 13. октобра 2014. год. када су на манастирским спољашњим зидовима, у непосредној близини, исписани графити терористичке организације ИСИС и ОВК, уз натпис на енглеском „Калифат долази“. Косовска полиција је покренула истрагу, али починиоци овог инцидента никада нису пронађени. КФОР је додатно појачао заштиту манастира и повећао број патрола.

5. У вечерњим часовима 31. јануара 2016. године испред манастира ухапшена су у возилу четворица косовских Албанаца (Kushtrim Kurti, Kushtrim Rama, Alban Kelmendi i Arben Ymeri). Након претреса возила Косовска полиција и КФОР пронашли су оружје и литературу, која је јасно указивала на могуће везе са ИСИС-ом. Више косовских медија су убрзо објавили да је Косовска полиција претресом куће Куштрима Куртија пронашла још оружја и заставу терористичке организације ИСИС. Хапшење четворице косовских симпатизера ИСИС-а испред манастира Дечани у јануару 2016. године је забележено и на видео камерама. Жалосно је да косовска полиција није показала никакво интересовање за видео снимке са манастирских безбедносних камера, док су истрагу о очигледно планираном терористичком нападу детаљно спровеле војне обавештајне службе италијанског и немачког КФОР-а. Двојица од четворице поменутих ухапшених били су на међународној листи лица повезаних са тероризмом. Након инцидента постављен је додатни број видео-камера КФОР-а, а по први пут у манастир је смештено и неколико војника КФОР-а ради бољег обезбеђења. Према информацијама једног полицајца из Дечана, који је желео да остане анониман, у возилу ухапшених пронађен је у резервној гуми и експлозив. У то време знатан број младих Албанаца са Косова учествовао је у рату у Сирији под црном заставом ИСИС-а, о чему су писали и бројни међународни медији, укључујући и Њујорк Тајмс.

Ово су само најважније безбедносне претње са којима се манастир Високи Дечани суочавао претходних година. Манастир Високи Дечани као и цела наша Епархија на Косову и Метохији се последњих година посебно суочава и са институционалним притисцима, претњама, медијским нападима, као и отвореним непоштовањем косовских закона:

1. Најпре треба поменути покушај градње магистралног пута Дечани – Плав који је 2013. године спречен након интервенције америчке амбасаде у Приштини и кабинета тадашњег америчког потпредседника, а садашњег председника г. Џо Бајдена и тадашњег његовог шефа кабинета, а садашњег државног секретара САД Антони Блинкена, након њиховог разговора са

тадашњим премијером Тачијем. Из међународних институција послана је јасна порука косовским званичницима да по косовским законима магистрални (транзитни) пут (посебно међународног карактера) не може да пролази кроз заштићену зону. Међутим, власти општине Дечани и нова влада Косова нису одустајали од намере да сагради спорни пут без заобилазнице. Поводом незаконитих радова у заштићеној зони манастира 2018. и 2020. године оглашавали су се амбасадори водећих западних земаља, а у новембру 2020. године донесена је коначна одлука Савета за заштићене зоне да се магистрални пут не сме градити кроз заштићену зону, већ само као заобилазница. О овом питању детаљно правно мишљење дали су претходно правни тимови ЕУ канцеларије и ОЕБС-а. Рехабилитација локалног пута кроз зону је одобрена само уколико се буде одвијала паралелно уз изградњу заобилазнице и, наравно, уз забрану тешког транзитног саобраћаја. Од новембра 2020. када је одлука донесена и потписана од стране свих чланова Савета, укључујући и градоначелника Дечана, који се сложио са одлуком, није, нажалост, направљен ниједан корак у правцу градње заобилазнице. Самим тим, било какви радови на локалном путу, према одлуци Савета за заштићене зоне нису дозвољени и представљали би кршење закона и одлуке Савета. Тврдња, која се помиње у писму Курти-Османи, да овде није реч о међународном путу није тачна, јер је општина Дечани званично прогласила градњу овог пута са црногорском општином Плав уз подршку два претходна премијера Косова. Премијер Хоти је 16. јуна 2020. чак нагласио „да је пут Дечани-Плав важан пројекат за албанске земље“, што су објавили водећи косовски медији.

2. И коначно, један од највећих проблема са којим се суочава манастир Високи Дечани, свих ових година, јесте покушај узурпације 24 хектара манастирске земље, која је само један део од укупно 700 хектара земље која је манастиру конфискована од стране комунистичких власти 1946. год. Поменутих 24 хектара су манастиру враћена пре оружаног конфликта на Косову и Метохији, одлуком Владе Републике Србије 1997. год по свим тадашњим законима. Иако је та земља уредно била убележена у општински катастар, локалне албанске власти су незаконито промениле садржај катастра 2002. године и од тада до 2016. године трајала је мукотрпна правна борба манастира са општином Дечани и њеним непостојећим фирмама, које су упорно представљане као наводни власници земљишта. Правни процес пред косовским судовима је завршен одлуком најпре Врховног суда Косова, а затим и Уставног суда Косова 20. маја 2016. године да се манастиру признаје власништво над поменутом земљом и да исту треба унети у катастар. Већ је пет година како се ова одлука не спроводи и поред захтева Уставног суда

Косова од 28. јануара 2019. године, и више саопштења представника Амбасаде САД, канцеларије ЕУ и амбасадора Квинте да се она спроведе и земља укњижи у катастар. Ово питање се последњих година такође редовно помиње као проблем у вези са поштовањем верских слобода на Косову у извештајима Стејт Департмента. Насупрот свему томе, општинске власти у Дечанима су годинама уз помоћ екстремно настројених група спроводиле систематску медијску хајку на манастир, организовали неколико пута демонстрације и чак покушали да блокирају приступ манастиру. Ово озбиљно питање се не помиње ни у писму Курти-Османи, као ни у поменутом писму албанских организација цивилног друштва на Косову, као да закони и судске одлуке на Косову не вреде за све грађане једнако.

Поврх свега тога, поједини представници косовских институција настављају са тврдњом да су не само манастир Високи Дечани, већ и остали објекти Српске Православне Цркве на Косову и Метохији, од којих су многи скрнављени, паљени, или чак потпуно рушени од стране албанских екстремиста НАКОН завршетка рата, наводно албански споменици културе и да их Косово правно штити. Пред страним представницима се упорно тврди да овде наводно владају етничка и верска хармонија, иако односи између Срба и Албанаца већ годинама нису били тако погоршани као сада. Иако у косовским законима формално постоје одређене гаранције заштите објеката Српске Православне Цркве на основу обавеза које је Скупштина Косова 2008. год. прихватила из тзв. Ахтисаријевог плана (Анекс V), оне се редовно не поштују, као ни званично име Српске Православне Цркве. Посебно нечастан пример напада на манастир Дечани и нашу Цркву представља најновија медијска хајка једне маргиналне организације, познате по нечасној улози у ширењу лажних информација у току албанских нереда 2004. године (о чему су писали и ОЕБС и организација Human Rights Watch). Ова организација која се наводно бави „људским правима“ директно је сасула низ оптужби на личност садашњег игумана Дечана архимандрита Саве, који је са својом братијом заједно са нама као Епископом, свих ових година активно посвећен очувању духовне и културне баштине Српске Православне Цркве на Косову и Метохији, али и међуетничком и међуверском помирењу. Ниједан представник косовских институција, или неке албанске организација цивилног друштва са Косова, није изразио неслагање са оваквим лажним и неоснованим оптужбама, што говори о опасном порасту нетолеранције према српском становништву на Косову и Метохији.

Имајући све ове чињенице у виду, можемо само да кажемо да забрињавајуће понашање садашњих косовских институција које својим писмом негирају

угроженост манастира Високи Дечани, као и чињеничну неутемељеног писма албанских организација цивилног друштва на Косову, представљају жалостан пример нетолеранције и показатељ су стварних намера косовских институција које желе да присвоје српску духовну и културну баштину, што је влада Косова и пробала нацртом закона о културној баштини 2015. год. Наша баштина, која је вековима чувала идентитет нашег народа, културу и веру, сада је и те како институционално угрожена, не само у Дечанима, већ посвуда на Косову и Метохији.

Због тога, овим саопштењем желимо да скренемо пажњу јавности да се ни братство манастира Високи Дечани, ни наша Епархија, не осећају сигурно и заштићено у оваквој ситуацији. Због свакодневног кршења закона, људских и верских права српског народа на Косову и Метохији, честих пљачки и скрнављења наших храмова, гробаља, спречавања повратка нашег протераног народа, онемогућавања приступа верника неким од наших верских објеката, морамо да нагласимо да у постојећим околностима не можемо да имамо поверења према косовским институцијама и њиховој тобожњој заштити. Зато с пуним правом апелујемо на интензивнију међународну заштиту наших светиња и права, јер је међународно цивилно и војно присуство тренутно једини гарант нашег опстанка. Подржавајући свесрдно принцип да се сви проблеми морају решавати мирно и цивилизовано, сматрамо да је због свега наведеног неопходно да се у процесу дијалога Београда и Приштине обавезно размотре додатне институционалне мере заштите светиња Српске Православне Цркве и нашег верног народа, као важан предуслов за решавање постојећих питања на Косову и Метохији.

Епископ рашко-призренски
Теодосије

spc.rs